

kimuksia genealogiasta, suvun kuvaamisesta ja sen merkityksestä varhaismodernissa yhteisössä ja aateliston keskuudessa. Kuitenkin käsityksemme suvun ja perheen ”oikeasta” muodosta on syntynyt eurooppalaisen aatelin kehittämän ideologian ja lukuisten painettujen oppaiden pohjalta, joissa kerrottiin miten polveutuminen pitää oikeaoppisesti esittää. Esimodernin ajan muotokuvat, monumentit ja rakennuksetkin heijastavat genealogista ajattelua, jolla haluttiin korostaa henkilön ja perheen polveutumista. Siksi on ilo saada käsiinsä Elizabeth Hardingin ja Michael Hechtin toimittama tuore saksalainen julkaisu *Die Ahnenprobe in der Vormoderne*, jossa syvennytään genealogian merkitykseen ja sukutaustan esittämiseen sekä sukujuurien todistamiseen esimodernilla ajalla.

Kirjan artikkelit muodostavat eheän ja tarkoin harkitun kokonaisuuden, jossa kokoava teema on se, miten aateluus ja sukutausta todistettiin esimodernilla ajalla ja miten sitä hyödynnettiin suhteessa yhteisön muihin jäseniin. Erityiskiihtöksen ansaitsee perusteellinen ja syvälinen alkuluku, joka tukee jäljempänä olevia artikkeleita ja sitoo ne yhteen. Sukutausta ja polveutuminen rajasivat sisäpiirin, johon jäseneksi pääsi vain todistamalla polveutuvansa tietyistä esivanhemmista.

Kirja jakautuu viiteen osaan, joissa tarkastellaan eri teemoja. Artikkelit keskittyvät nykyisen Saksan ja Itävallan alueelle, joten vertailtavina ovat luterilaisen ja katolilaisen aateliskulttuurin erot, mitä tulee sukutaustan käyttöön ja sen esittämiseen. Lopuksi kirjassa tarkastellaan vielä Maltaan Johanniit-tajärjestön suhtautumista sukutaustaan sekä Ranskan Versailles'n hoviaatelia ja sen sukutaustan merkitystä. Lisäksi käsitellään aateluuden ja sukutaustan näkymistä ja merkitystä Espanjan valtaamalla alueilla Amerikan mantereella. Eu-

Johdatusta aateligenealogian historiaan

Elizabeth Harding ja Michael Hecht (toim.): Die Ahnenprobe in der Vormoderne. Selektion – Initiation – Repräsentation. Rhema 2011. 434 s.

Mikäli kaipaa vankan tieteellistä näkemystä sukututkimuksesta eli genealogiasta ja sen historiasta, on syytä kääntyä modernin saksalaisen tutkimuksen puoleen. Sen paremmin Suomessa kuin Ruotsisakaan ei ole tehty tieteellisiä tut-

rooppalainen sukukäsitys vietiin uudelle mantereelle.

Oikeastaan heti Simon Teuscherin artikkelissa "Verwandschaft in der Vormoderne: zur politischen Karriere eines Beziehungskonzepts" kiteytetään se, kuinka suvun käsitteen ymmärtämisessä siirryttiin uudella ajalla keskiajan yhdeksi lihaksi tulemisen käsitteestä yhteisen veren käsitteeseen. Keskiajalla esimerkiksi avioparin sukujen katsottiin avioliiton solmimisen jälkeen olleen toisilleen sukua, ja ylipäätään elävien sukulaisten joukko muodosti suvun, johon voitiin lukea muitakin kuin puhtaasti verisukulaisia. 1500- ja 1600-luvulla sukuun ei enää laskettu yhtä kattavasti ihmisiä, vaan se alettiin ymmärtää samasta esisästä polveutuvien joukkona. Genealogia alkoi kiinnittää huomiota etupäässä henkilöiden lineaariseen polveutumiseen. Kantaisästä luetut sukupolvet olivat "samaa verta", josta muut rajattiin pois. Tämä vaikutti väistämättä myös yhteiskuntaan ja sen rakenteeseen esimodernilla ajalla.

Sääty-yhteiskunnassa kuuluminen ylipäätään säätyyn ja sitä kautta tiettyyn sukuun piti myös pystyä osoittamaan. Kuten kirjan nimikin toteaa, *Ahnenprobe* eli aateluiden todistaminen oli tärkeää. Vasta sen avulla oli mahdollista päästä käsiksi niin taloudelliseen kuin poliittiseen valtaan, jota pieni sisäpiiri piti hallussaan. Aateluiden tueksi oli kyettävä esittämään myös genealogiset perusteet, jotka voitiin hyväksyä. Pelkkä aatelointi ei välttämättä avannut kaikkia ovia. Esivanhempien nimiä, vaakunoita ja sukulinjoja piti kuvata oikeaoppisilla säännöillä ja sukutiedon esittämisen avuksi tehtiin painettuja oppaita.

Sukulinjojen esittämistapaan keskittyvistä painetuista opaskirjoista kerrotaan kattavasti Volker Bauerin kirjoittamassa artikkelissa. Siinä esitellään aatelille tarkoitettuja mallikirjoja, joissa olleiden

kaavioiden avulla oma sukutausta voitiin esitellä niin paperilla kuin muistomerkeissä oikeaoppisella tavalla. Artikkelista selviää sekin, miten opaskirjojen varhain hioutunut kaaviomalli on periytynyt nykyajan suku- ja historian tutkimuksen tapaan kuvata ja hahmottaa tutkittavien sukua ja polveutumista.

Kirjan ensimmäisen osion artikkelit ovat erityisen antoisia Ruotsin ja Suomen aatelita tutkiville, koska niissä keskitytään luterilaisen aatelin tapaan todistaa sukujuurensa sekä esitellä omaa sukutaustaa yhteisössä vallan ja erottautumisen välineenä. Vaikka suomalaisesta tai ruotsalaisesta aatelista vain hyvin pieni osa kykeni esittämään yhtä täydellisen aatelistaustan kuin saksalaiset ruhtinas- tai aatelissuvut, niin samaan kuitenkin pyrittiin.

Inga Brinkmanin artikkelissa kerrotaan luterilaisen aateliston hautajaisseremonioista sekä hautamuistomerkeistä, joissa henkilöiden *seize quartiers* oli keskeisessä roolissa muistomerkkien heraldisessa koristelussa. Sama ajatus on vahvasti nähtävissä suomalaisen 1600-luvun aatelin sukuajattelun, hautamuistomerkkien ja hautavaakunoiden taustalla. Vaakunoita ei koskaan veistetty tai maalattu sattumanvaraisesti, vaan ne perustuivat tutkittuun genealogiseen tietoon esivanhemmista. Heraldikka ja genealogia muodostivat aikakaudella eheän kokonaisuuden. Genealogia alkoi tukea luterilaisen aateliston paisuvaa hautajaiskulttia 1600-luvulla. Siinä nähtävillä muistomerkeillä ja sukuun liittyvillä seremonioilla oli keskeinen sija. Jopa henkilöiden muotokuvat voitiin koristella vaakunoilla, jotka samalla kuvasivat henkilön polveutumista ja olivat näin todiste aateluudesta ja sen mukanaan tuomista oikeuksista.

Genealogian avulla eroteltiin ylhäisaateli niin aatelittomista kuin alemmasta aatelista. Katolisissa maissa oli esimerkiksi luostareita,

joihin hyväksyttiin vain ylhäisaatelistista suvuista syntyisin olevat naiset. Sukutaulu oikeutti niin sisään-pääsyn luostareihin kuin avioliittoon. Samalla voitiin tehdä ero vasta-aateloitujen ja vanhan aatelin välillä.

Oikeastaan vastaavia kunniallisuuteen perustuvia sukutodisteita olivat myös kaupunkien käsityökiilojen jäseniltään edellyttämät todistukset kunnallisesta syntyperästä. Nekin alkoivat erotella ihmisiä syntyperän perusteella, koska niissä voitiin mainita niin vanhemmat kuin isovanhemmat. Knut Schulzin artikkeli keskittyy käsityöläisten ja kiilojen kunniallisuuskäsitteisiin suhteessa kunniallisen syntyperän todistamiseen. Kunniallisen syntyperän käsite oli aikakaudella keskeinen ehto yksilön menestykselle.

Suomenkielisen lukijan suurin ongelma on se, että useat heraldiset ja genealogiset termit ovat vaikeita tai jopa mahdottomia kääntää sujuvasti suomeksi. Nykyajan genealogia tai pikemminkin sukututkimusharrastus operoi aivan eri termeillä niin meillä kuin muualla Euroopassa. Saksan kieleen kehittyi jo varhain monia vivahteikkaita genealogisia termejä, joiden avulla kuvataan sukua, sukutaustaa ja sukulinjoja.

Jopa kirjan otsikkoa on hankala kääntää suomeksi. Ylätyylinen saksankielen sana *Ahnen* ja vastaava ruotsinkielen sana *anor* tarkoittavat henkilön sukujuuria, mutta vain tietynlaisia ja oikeaoppisesti esitettyjä aatelisia sukujuuria. Sana ei mitenkään sovellu kuvaamaan kenen tahansa henkilön sukujuuria tai esi-isiä, vaikka sanojen suomenkieliset käännökset sanakirjoissa antaisivat näin olettaa.

Toinen keskeinen genealoginen termi, jolle ei ole suomenkielistä käännöstä, on ranskankielinen *seize quartiers*, ruotsiksi *sexton anor*. Kyseessä on heraldinen ja genealoginen termi, jolla kuvataan yhden henkilön ja hänelle neljässä

polvessa tulevaa kuuttatoista aatelistaa esivanhempaa. Esimodernin ajan aateliogenealogialle ei ollut 1800-luvulla tarpeellista kehittää suomenkielisiä vastineita, koska Suomen aatelin kieli oli ruotsi.

Kirjan kuvituksessa on hyödynnetty näyttäviä, huolellisesti piirrettyjä ja koristeltuja sukutauluja. Kuriositeettina mainittakoon Ruotsin Kaarle XII:n sukupuu, joka on suoranainen taideteos satoine nimeineen ja tarkkoine geometrisine muotoineen. Niiden avulla suku johdetaan niin todellisiin kuin myyttisiin gööttiläisen historiankirjoituksen tuottamiin esivanhempiin. Selkeästi käy ilmi, että esimodernin ajan ruhtinaiden ja aateliston teettämät toinen toistaan koameimmat *seize quartiers* -suku-kaaviot ja -taulut olivat parhaimmillaan oma taiteenalansa.

– TIINA MIETTINEN